

Sygn. akt I PK 109/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. S.

przeciwko R. Spółce Akcyjnej w P.

o ryczałt za noclegi, diety, wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 5 września 2018 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 29 grudnia 2016 r., sygn. akt IX Pa (...),

**uchyła zaskarżony wyrok w punktach 1 i 4 i sprawę w tym
zakresie przekazuje Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 12 lipca 2016 r., sygn. akt IV P (...), Sąd Rejonowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w T. - w sprawie z powództwa M. S. przeciwko R. S.A. w P. o ryczałt za noclegi, diety, wynagrodzenie za pracę w godzinach

nadliczbowych - w pkt 1. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 24.755,38 zł tytułem należnych powodowi ryczałtów za nocleg w podróżach służbowych za okres od 1 listopada 2011 r. do 5 listopada 2012 r. wraz u ustawowymi odsetkami od kwot szczegółowo wymienionych w sentencji wyroku; w pkt 2. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 7.168,38 zł tytułem należnych powodowi diet w podróżach służbowych za okres od 1 listopada 2011 r. do 5 listopada 2012 r. wraz u ustawowymi odsetkami od kwot określonych w sentencji wyroku; w pkt 3 zasądził od pozwanej na rzecz powoda tytułem wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych za okres od 1 listopada 2011 r. do 5 listopada 2012 r. wskazane szczegółowo w sentencji kwoty; w pkt 4. oddalił powództwo w pozostałej części; w pkt 5. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; w pkt 6. nakazał pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa kwotę 2.199 zł tytułem nieuiszczonej opłaty stosunkowej od pozwu od uiszczenia której powód był zwolniony z mocy ustawy oraz kwotę 2.685,48 zł tytułem zwrotu wydatków, które tymczasowo poniósł Skarb Państwa; w pkt 6. wyrokowi w pkt 1 nadał rygor natychmiastowej wykonalności do kwoty 2.320 zł.

Powyższy wyrok Sądu Rejonowego strona pozwana zaskarżyła apelacją.

Wyrokiem z dnia 29 grudnia 2016 r., sygn. akt IX Pa (...), Sąd Okręgowy - Sąd Pracy w K.: zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że oddalił powództwo (pkt 1.); zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 6, w ten sposób, że kwotę 2.199 zł obniżył do kwoty 960 zł (pkt 2); w pozostałej części oddalił apelację (pkt 3.); zniósł pomiędzy stronami koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym (pkt 4.).

Według Sądu drugiej instancji kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy o ryczałt za noclegi ma wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, OTK-A 2016, poz. 93, w którym TK orzekł, że: 1. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (dalej również jako rozporządzenie wykonawcze z 2013 r.), w zakresie, w jakim znajduje

zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; 2. Art. 21a ustawy z 16 kwietnia 2004 r. powołanej w punkcie 1 w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 ustawy z 26 czerwca 1974 r. powołanej w punkcie 1 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (dalej również jako rozporządzenie wykonawcze z 2002 r.) w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Sąd drugiej instancji wskazał, że zakwestionowane przez Trybunał w powołanym wyroku przepisy stanowią podstawę prawną roszczenia powoda w niniejszej sprawie. W takiej sytuacji oczywiste jest, zdaniem tego Sądu, że skoro uznane za niezgodne z Konstytucją przepisy prawa naruszały ustawę zasadniczą już od dnia ich wejścia w życie (*ex tunc*), to nie mogą być legalną podstawą orzekania przez sądy powszechne. W konsekwencji odpadły podstawy roszczenia powoda.

Sąd Okręgowy uwzględnił ponadto, że pozwany przekazywał powodowi zaliczki na poczet kosztów związanych m.in. z korzystaniem z parkingów i znajdujących się na ich terenie toalet i pryszniców i przede wszystkim zapewnił powodowi miejsce do spania w kabinie pojazdu spełniającego warunki określone w rozporządzeniu Ministra do spraw pracy w porozumieniu z ministrem do spraw transportu (art. 21a ust. 6) co stanowi zapewnienie przez pracodawcę bezpłatnego noclegu. Samochód, którym jeździł powód był wyposażony w miejsce do spania w przystosowanej do tych celów wydzielonej i homologowanej kabinie. Powód wyraził też zgodę na taką formę i warunki odpoczynku składając w dniu 29 września 2011 r. odpowiednie oświadczenie. Powód nie wykazał, aby poniósł jeszcze jakieś inne koszty związane z noclegami w trakcie podróży służbowych. Przeciwnie, wprost przyznał, że nigdy w okresie zatrudnienia u pozwanej nie nocował w hotelu bądź w innym miejscu i z tego tytułu nie poniósł jakichkolwiek kosztów.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego - w części, tj. w zakresie jego pkt 1 i 4 -

powód zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych (por. art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.).

W ramach podstawy materialnoprawnej - art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. - zarzucono naruszenie:

a) art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że odnosi się także do zwrotu kosztów noclegu w krajowych podróżach służbowych pracowników, w tym kierowców zawodowych, pomimo tego, że przepis § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia dotyczy wyłącznie podróży służbowych zagranicznych co miało wpływ na niewłaściwe zastosowanie tej normy jako podstawy oddalenia powództwa także w zakresie zwrotu kosztów noclegu (ryczałtów za nocleg) w trakcie krajowych podróży służbowych;

b) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że norma odnosi się także do zwrotu kosztów noclegu w krajowych podróżach służbowych pracowników, w tym kierowców zawodowych, pomimo tego, że przepis § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia dotyczy wyłącznie podróży służbowych zagranicznych (do których to zresztą odnosi sam tytuł rozporządzenia), co miało wpływ na niewłaściwe zastosowanie tej normy jako podstawy oddalenia powództwa także w zakresie zwrotu kosztów noclegu (ryczałtów za nocleg) w trakcie krajowych podróży służbowych;

c) art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 3 k.p. przez nieprawidłową wykładnię skutkującą brakiem zastosowania w niniejszej sprawie jako podstawy roszczeń powoda o zapłatę ryczałtów za nocleg w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych, w sytuacji gdy pozwany pracodawca uregulował zasady zwrotu kosztów noclegu w

regulaminie wynagradzania;

d) art. 2 ust. 7 ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 1 k.p. w związku z art. 77⁵ § 3 k.p. przez ich nieprawidłową wykładnię skutkującą brakiem zastosowania w niniejszej sprawie jako podstawa roszczeń powoda o zapłatę ryczałtów za nocleg w zagranicznych i krajowych podróżach służbowych.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie „art. 382 § 2” k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez błędy poczynione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku polegające na fragmentarycznym jedynie wskazaniu podstawy faktycznej rozstrzygnięcia: braku wskazania faktów, które Sąd uznał za udowodnione, braku wskazania dowodów, na których się oparł, a także braku wskazania przyczyn, dla których innym dowodom Sąd odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, a także braku przytoczenia przepisów prawa, na których oparto wyrok.

Zarzut ten dotyczy także nielicznych ustaleń stanu faktycznego poczynionych przez Sąd II instancji i braku należytego umotywowania stanowiska Sądu II instancji, w zakresie przyjęcia przez ten Sąd, że: - pozwany przekazywał powodowi zaliczki na poczet kosztów związanych między innymi z korzystaniem z parkingów i znajdujących się na ich terenie toalet i pryszniców, - pozwany zapewniał powodowi miejsce do spania w kabinie pojazdu spełniającego warunki określone w rozporządzeniu Ministra do spraw Pracy w porozumieniu z Ministrem do spraw Transportu (art. 21a ust. 6?), co stanowi zapewnienie przez pracodawcę bezpłatnego noclegu. W ocenie skarżącego norma / przepis prawny powołany przez Sąd Okręgowy jest nieistniejąca. Sąd nie określił, o jaki akt dokładnie chodzi i kto był jego autorem, - samochód, którym jeździł powód był wyposażony w miejsce do spania w przystosowanej do tych celów wydzielonej i homologowanej kabinie, - powód wyraził zgodę na taką formę i warunki odpoczynku odbieranego w kabinie samochodu, - powód nie wykazał by poniósł jakieś inne koszty związane z noclegami w trakcie podróży służbowych.

W zakresie istotnych ustaleń stanu faktycznego pominiętych przez Sąd Okręgowy zarzut niniejszy w sposób szczególny dotyczy braku odniesienia się w uzasadnieniu do całości zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a to przez brak uwzględnienia w treści wyroku istnienia i przepisów obowiązującego u

pozwanego regulaminu wynagradzania (jego § 7 ust. 2 oraz § 11 ust. 2), w którym to pozwany uregulował sposób przyznawania pracownikom kierowcom należności związanych z odbywaniem przez nich podróży służbowych. Podstawa prawna powołana przez Sąd Okręgowy w zaskarżonym wyroku odnosi się do sytuacji, w której u pozwanego pracodawcy nie obowiązują regulacje wewnątrzzakładowe dotyczące zwrotu kosztów podróży służbowych.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części, tj. co do jego pkt 1 i 4 i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K., a z ostrożności ewentualnie o: - uchylenie wyroku w zaskarżonej części i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty w zaskarżonej części na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.; - zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną (wniesionej po terminie) strona pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego radcy prawnego według norm oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Dotyczy ona jedynie ryczałtów za nocleg w czasie podróży służbowych kierowcy, odbywanych od dnia 1 listopada 2011 r. do 5 listopada 2012 r. oraz kosztów procesu związanych z tą kwestią.

Z powództwa i ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika, że powód odbywał zarówno przewozy towarów na terenie kraju, jak i na terenie Unii Europejskiej. Sąd drugiej instancji zmieniając zaskarżony wyrok i oddalając powództwo w tej części nie poczynił w tej kwestii żadnych precyzyjnych ustaleń, ani nie przywołał przepisów prawa, które mogłyby uzasadnić oddalenie powództwa w części związanej z podróżami na terenie Polski. Analizowane przez Sąd: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (OTK-A 2016, poz. 93) i rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, nie dotyczą ryczałtów

za nocleg w podróży krajowych. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera więc wszystkich obligatoryjnych elementów określonych w art. 328 § 2 k.p.c. związku z art. 391 § 1 k.p.c., co uniemożliwia przeprowadzenie adekwatnej kontroli kasacyjnej.

Również ocena merytoryczna zagranicznych podróży służbowych razi lapidarnością, nieuwzględniającą istoty prawnej sprawy.

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 20 grudnia 2017 r. w sprawie C-102/16 Vaditrans BVBA przeciwko Belgii odnosząc się do brzmienia art. 8 ust. 6 akapit pierwszy rozporządzenia (WE) nr 561/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie harmonizacji niektórych przepisów socjalnych odnoszących się do transportu drogowego... (Dz.U. 2006 L 102, s. 1; dalej również jako: rozporządzenie nr 561/2006) zwrócił uwagę, że przepis ten przewiduje, iż w ciągu dwóch kolejnych tygodni kierowca winien wykorzystać co najmniej dwa regularne tygodniowe okresy odpoczynku lub jeden regularny tygodniowy okres odpoczynku i jeden skrócony tygodniowy okres odpoczynku, w którym to przypadku muszą zostać spełnione określone wymogi. Artykuł 8 ust. 6 akapit drugi tego rozporządzenia stanowi dalej, że tygodniowy okres odpoczynku rozpoczyna się nie później niż po zakończeniu sześciu okresów 24 godzinnych, licząc od końca poprzedniego tygodniowego okresu odpoczynku. Wreszcie art. 8 ust. 8 tego rozporządzenia przewiduje, że jeżeli kierowca dokona takiego wyboru, dzienne okresy odpoczynku i skrócone tygodniowe okresy odpoczynku poza bazą można wykorzystywać w pojeździe, o ile posiada on odpowiednie miejsce do spania dla każdego kierowcy, a pojazd znajduje się na postoju.

W ocenie Trybunału Sprawiedliwości artykuł 8 ust. 6 i 8 rozporządzenia nr 561/2006 należy interpretować w świetle art. 4 tego rozporządzenia, w którym określono definicje wyrażen użytych w tym rozporządzeniu. Zgodnie z brzmieniem art. 4 lit. h) tego rozporządzenia „tygodniowy okres odpoczynku” jest to „tygodniowy okres, w którym kierowca może swobodnie dysponować swoim czasem”, a pojęcie to obejmuje „regularny tygodniowy okres odpoczynku” i „skrócony tygodniowy okres odpoczynku”. W szczególności „regularny tygodniowy okres odpoczynku” oznacza „odpoczynek trwający co najmniej 45 godzin”, natomiast „skrócony tygodniowy

okres odpoczynku” oznacza „odpoczynek trwający krócej niż 45 godzin, który można, na warunkach ustalonych w art. 8 ust. 6 tego rozporządzenia skrócić do nie mniej niż 24 kolejnych godzin (pełnych 24 godzin)”. Trybunał Sprawiedliwości uznał, że skoro art. 8 ust. 8 rozporządzenia nr 561/2006 przewiduje wyraźnieienne okresy odpoczynku i skrócone tygodniowe okresy odpoczynku, sugeruje to, że regularnych tygodniowych okresów odpoczynku kierowcy nie wolno spędzać w pojeździe. Wykładnia, zgodnie z którą art. 8 ust. 6 i 8 rozporządzenia nr 561/2006 zakazuje kierowcy spędzania regularnych tygodniowych okresów odpoczynku w pojeździe, w sposób oczywisty zmierza do osiągnięcia celów rozporządzania polegających na poprawie warunków pracy kierowców i bezpieczeństwa drogowego. W tym względzie Trybunał zauważył, że chociaż projektowanie pojazdów znacznie się rozwinęło w ciągu ostatnich 20 lat pozostaje jednak faktem, że kabina ciężarówki nie wydaje się być miejscem odpoczynku dostosowanym do okresów odpoczynku dłuższych niżienne okresy odpoczynku i skrócone tygodniowe okresy odpoczynku. Kierowcy powinni mieć możliwość spędzenia regularnych tygodniowych okresów odpoczynku w miejscu, które zapewnia dostosowane do tego i odpowiednie warunki zakwaterowania. Mając na względzie powyższe rozważania, Trybunał Sprawiedliwości uznał, że art. 8 ust. 6 i 8 rozporządzenia nr 561/2006 formułuje zakaz spędzania regularnych tygodniowych okresów odpoczynku w pojeździe, nie przewidując jednak jakiegokolwiek kary w tym zakresie. Artykuł 19 tego rozporządzenia również nie określa kar, natomiast nakłada na państwa członkowskie obowiązek ustanowienia kar za naruszenie tego rozporządzenia oraz podjęcia wszelkich środków niezbędnych do zapewnienia ich stosowania. Kary te, jak wynika również z motywu 26 rozporządzenia nr 561/2006, muszą być skuteczne, proporcjonalne, odstraszające i niedyskryminujące.

Konsekwencją tego wyroku było wprowadzenie kar dla kierowców spędzających tygodniowy wypoczynek w kabinie pojazdu - na przykład w Belgii ponad 1.800 euro, a w Holandii - 1.500 euro.

W ocenie Sądu Najwyższego przedstawiony wyrok Trybunału Sprawiedliwości potwierdził wykładnię przedstawianą wcześniejszej w judykaturze Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 9 marca 2017 r. w sprawie I PK 309/15) oraz jednoznacznie wskazuje, że w podróży służbowej trwającej ponad sześć dni

kierowca był i jest zobligowany do skorzystania z noclegu poza kabiną pojazdu. Jeśli pracodawca nie zorganizuje bezpłatnego noclegu na przykład na terenie swojej zagranicznej bazy, będzie to generowało wydatki kierowcy na motel lub kwaterę prywatną i to w stosunkowo znacznej wysokości. Już choćby z tej przyczyny nie jest dopuszczalne pozbawienie kierowcy w zakładowym regulaminie (układzie zbiorowym) lub w umowie o pracę ryczałtu za nocleg bądź obowiązku zwrotu przez pracodawcę rzeczywiście poniesionych kosztów noclegu.

W polskim porządku prawnym obowiązuje także Umowa europejska dotycząca pracy załóg pojazdów wykonujących międzynarodowe przewozy drogowe (AETR) sporządzona w Genewie 1 lipca 1970 r., a ratyfikowana przez Polskę 30 sierpnia 1999 r. (Dz.U.94.1087; dalej jako: umowa AETR). Zgodnie z art. 3 ustawy o czasie pracy kierowców przepisy tej ustawy nie naruszają postanowień zawartych w rozporządzeniu nr 561/2006 i umowie AETR. Jeżeli zatem kierowca wykonuje przewóz drogowy podlegający przepisom rozporządzenia nr 561/2006 lub umowy AETR, to w pierwszej kolejności stosuje się do niego normy zawarte w wymienionych aktach.

Zdaniem Sądu Najwyższego również wykładnia art. 8 ust. 8 umowy AETR, mającego analogiczną treść do art. 8 ust. 6 rozporządzenia nr 561/2006, prowadzi do takich samych konkluzji jak przedstawione w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 20 grudnia 2017 r. w sprawie C-102/16.

Relevantne znaczenie ma także postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wydane 18 lutego 2016 r. w sprawie C-325/1 (InfoCuria - Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości). Odnosząc się do pytania prejudycjalnego Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieścia Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że rozporządzenie 561/2006 nie normuje kwestii ryczałtów za nocleg lub zwrotu wydatków związanych z podróżą zagraniczną. Jednocześnie Trybunał podkreślił, że rozporządzenie harmonizuje przepisy o czasie prowadzenia pojazdu, przerwach i okresach odpoczynku kierowców oraz nie stoi ono na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które określa warunki, w jakich kierowca pojazdu może domagać się zwrotu kosztów noclegu wynikających z jego działalności zawodowej.

Wątpliwości, które pojawiły się przy wykładni polskich przepisów płacowych

po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, (OTK-A 2016, poz. 93), uznającego, że art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego z 2002 r. i § 16 ust. 1, 2, i 4 rozporządzenia wykonawczego z 2013 r. w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, rozstrzygnął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 października 2017 r. w sprawie III PZP 2/17 (LEX nr 2379708). W uchwale tej stwierdzono, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę (art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.) oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. poz. 167).

W uzasadnieniu tej uchwały wskazano, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Zastosowanie tego przepisu, po wyeliminowaniu z obrotu prawnego art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców, wynika z art. 5 k.p. i jego odpowiednika, czyli art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców. Ponieważ obecnie ustawa o czasie pracy kierowców nie dotyczy spornej kwestii, oznacza to, że zastosowanie znajduje wprost, a nie odpowiednio, art. 77⁵ k.p. Z zestawienia art. 77⁵ § 2 i § 3 k.p. wynika, że dieta (za podróż krajową i zagraniczną) nie może być niższa od diety z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określonej dla pracownika „budżetowego”, po drugie, nieuregulowanie lub niezgodnienie należności z tytułu podróży służbowej sprawia, że pracownikowi przysługują „odpowiednio” (a nie wprost) świadczenia z

rozporządzenia wykonawczego. Systematyka regulacji zawartej w art. 77⁵ § 4 i § 5 k.p. w odniesieniu do art. 77⁵ § 3 k.p. nie pozostawia wątpliwości, że swoboda ukształtowania należności z tytułu podróży służbowych u pracodawców „prywatnych” jest większa. W przeciwnym wypadku zastrzeżenia co do wysokości diety z art. 77⁵ § 4 k.p., czy też konsekwencja braku uregulowania z art. 77⁵ § 5 k.p. nie byłyby potrzebne. Spostrzeżenie to potwierdza, że między zwrotami „warunki wypłacania” i „wysokość i warunki ustalania” nie można postawić znaku równości. O ile w sferze budżetowej należności przysługujące z tytułu podróży służbowej zostały ustabilizowane jednolitą reglamentacją, o tyle wobec pracodawców „prywatnych” posłużono się odmienną metodą. Dopuszcza ona zindywidualizowanie wysokości świadczeń i zróżnicowanie reguł kształtujących rozliczenie należności. Koszty noclegu mogą zostać w układzie zbiorowym pracy, regulaminie wynagradzania lub umowie o pracę określone swobodnie (na podstawie art. 77⁵ § 3 k.p.) albo, że mają odpowiadać przynajmniej wartości przewidzianej w rozporządzeniu wykonawczym (w sytuacji opisanej w art. 77⁵ § 5 k.p.). Art. 77⁵ § 3 k.p. nie precyzuje postanowień koniecznych. Skoro autonomiczne źródła prawa pracy (lub umowa o pracę) mają zawierać postanowienia dotyczące przysługujących pracownikowi należności, bo w przeciwnym razie przysługiwać będą „należności na pokrycie kosztów podróży służbowej według przepisów, o których mowa w § 2”, to zrozumiałe staje się, że pracodawca „prywatny” ma obowiązek określić wszystkie składniki wymienione w rozporządzeniu wykonawczym (a właściwie w art. 77⁵ § 2 k.p.). Zwrot kosztów za nocleg powinien zatem znaleźć się w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę. Istota ryczałtu jako świadczenia kompensacyjnego polega na tym, iż świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia oderwane jest od rzeczywiście poniesionych kosztów. W zależności od konkretnego przypadku kwota ryczałtu pokrywa więc pracownikowi koszty noclegowe w wymiarze mniejszym albo większym niż faktycznie przez niego poniesione. Ryczałtowy sposób rozliczania ma na celu uproszczenie wzajemnych rozliczeń. Z punktu widzenia sądu rozpoznającego sprawę o zwrot kosztów noclegu w podróży służbowej kierowców oznacza to, że u pracodawcy „prywatnego” ryczałt za nocleg może być w układzie zbiorowym pracy, regulaminie lub umowie o pracę ustalony na niższym poziomie niż w

rozporządzeniu dotyczącym sfery budżetowej, po drugie, że sąd ma prawo (obowiązek) szacunkowo badać, czy przyjęty pułap ryczałtu daje kierowcy realną możliwość zaspokojenia potrzeb noclegowych w godnych i regenerujących warunkach. W razie stwierdzenia, że wyznacznik ten nie został zrealizowany, należy rozważyć, czy pracownik nabywa prawo do zapłaty. Przy ustalaniu należnej kwoty trzeba uwzględnić indywidualne okoliczności sprawy, a gdy ścisłe ustalenie wysokości żądania nie jest możliwe lub nader utrudnione, sąd ma prawo skorzystać z rozwiązania przewidzianego w art. 322 k.p.c.

W tym kontekście należy wskazać, że w zaskarżonym wyroku Sąd drugiej instancji nie dokonał żadnej analizy zakładowego regulaminu wynagradzania i nie odniósł jej do przedstawionych wyżej unormowań. Jeżeli u pozwanego pracodawcy nie określono wysokości ryczałtu za nocleg, uprawnione mogło być stanowisko skargi kasacyjnej, że powodowi przysługiwał ryczałt w wysokości 25% kosztów hotelowych lub adekwatna kwota implikowana wykładnią art. 322 k.p.c.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a co do kosztów postępowania na mocy art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.